

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Емилия Любомирова Сидерова**

член на научното жури, утвърдено със Заповед № 942/28.10.2020 г. на
Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“

на дисертационния труд

на **Анна Викторовна Кочкова**

на тема

**„Възникване на трудови правоотношения със съдии в Украйна:
сравнителен анализ на държави-членки на Европейския съюз“**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление 3.6. Право,

по докторска програма „Конституционно право“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящата рецензия е изготвена с оглед публичната защита пред научно жури на представения от докторанта Анна Викторовна Кочкова дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по ПН 3.6. Право /Конституционно право/.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредба № 12 на ВСУ „Черноризец Храбър“. Процедурата е коректно спазена.

I. Данни за кандидата

Анна Викторовна Кочкова е родена на 13 февруари 1989 г., в гр. Днепропетровск, гражданка на Украйна. Завършва специалност „Право“ през 2011 г. в Националния юридически университет „Ярослава Мудрого“ в гр. Харков, Украйна, с придобита квалификационна степен „специалист“ и професионална квалификация „юрист“. През 2018 г. завършва с отличие специалност „Счетоводство и данъчно облагане“, с придобита квалификационна степен „магистър“ в Университет Алфред Нобел, гр. Днипро, Украйна.

Работи в съдебната система в Украйна от август 2005 г. Започва първоначално като съдебен секретар в Апелативния съд на Днепропетровска област /2005-2008 г./. През април 2008 г. се премества на същата длъжност в Днепропетровския апелативен административен съд, като последователно в края на 2008 г. е преназначена на длъжност главен специалист за подпомагане дейността на съдебната палата с разглеждане на дела по жалби на физически лица, в края на 2009 г. като помощник-съдия, а в периода 2012-2018 г. като помощник на председателя на съда. Понастоящем, от февруари 2018 г. работи като помощник-съдия във Върховния съд на Украйна.

II. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е с общ обем от 229 страници. Той включва увод, изложението е систематизирано в три раздела, всеки с по три подраздела, които завършват с изводи, заключение и списък с използвана литература, съдържащ общо 174 заглавия.

Поставеният за научно изследване проблем – да се определи началният момент за възникване на трудовите правоотношения със съдии в Украйна и неизбежно съпътстващият го въпрос за правната природа на правоотношенията със съдии е изключително актуален не само в Украйна,

но и в България, тъй като все още не е разрешен еднозначно и продължава да бъде предмет на дискусия при нововъзникнали в практиката случаи. Това предопределя научната значимост на дисертационния труд и неговата полезност за усъвършенстване на законодателството с оглед гарантирането на независимостта на съдиите и осъществяването на правосъдните функции от тях.

Методиката и методите на изследване са правилно избрани с оглед постигане на заявените в дисертацията цели и задачи.

Предмет на изследване са конституционните и законодателните норми от устройствените закони на съдебната система и статута на съдиите в Украйна и други държави, както и международните актове, регулиращи правния статут на съдиите, и съдебната практика.

В първи раздел, авторът се спира подробно в теоретичен и исторически план на еволюцията в развитието на статута на съдиите – от Античността, през Средновековието, през Новото време и понастоящем в законодателството на различни държави. Тази ретроспекция показва основните промени, които настъпват във формирането на статута на съдиите: от непрофесионална дейност, осъществявана от лица, ползващи се с авторитет сред населението, през чиновници, които изпълняват и множество други функции, до професионална държавна дейност в съдебната власт, осъществявана от лица със специална компетентност – юристи, с гаранции за тяхната независимост и безпристрастно изпълнение на правосъдните им функции. Авторът заключава, че „правният статут на съдията пряко засяга неговите трудови права, тъй като факторите, които го подкрепят се гарантират чрез осигуряване на трудовите права на съдия“ /с. 37/. Дава дефиниция на понятието „механизъм за гарантиране на трудовите права на съдиите“, с което отстоява, че гаранциите, предоставени на всеки съдия, по-специално по отношение на неговия легален трудов статус, са

важни компоненти в контекста на осигуряването на безпристрастна съдебна система.

Тук, още в началото на труда си, авторът прави уточнението, че макар в украинското законодателство правоотношенията със съдиите да са определени като трудови, те не са типични трудови, а ги определя като неklasически трудови правоотношения с оглед статута на съдията и задълженията му в контекста на съдопроизводството, действайки от името на държавата. Но тъй като съдията придобива и набор от права, необходими за нормалния му живот, приема че може да се говори за съществуването на трудови права на съдия /с. 40/. Тази теза я подкрепя и със законодателството в Украйна, където професионалната дейност на съдиите се приема за публична служба, която е трудова дейност.

Акцентирано е, че особения характер на трудовата дейност се проявява в акта за назначаване на служителя на длъжността. В Украйна основанията за възникване на трудовите правоотношения със съдии са уредени в Закона за съдебната система и статута на съдиите. Назначаването на съдиите се осъществява с указ на Президента на Украйна по предложение на Висшия съвет на правосъдието /чл. 128 от Конституцията на Украйна/, а за да бъдат назначени на щат в конкретен съд, председателят на съответния съд въз основа на указа на Президента издава заповед. На практика обаче, авторът посочва, че често може да има забавяне при встъпването на съдията в длъжност, ако председателят на съда не издаде заповедта, с което се нарушават правата на съдията да изпълнява своите правомощия и да използва пълноценно трудови си права. Това обосновава необходимостта от подробна правна регламентация на въпроса за възникването на правоотношенията със съдия /с. 43/.

Направен е извод, че правоотношенията, които възникват между съдиите и държавата, по своето съдържание са договорни отношения между работник и работодател, които се регулират от специално

законодателство и от общите норми на трудовото законодателство, т.е. те са трудови правоотношения /с. 45/.

Подробно е проследена конституционната и законодателната уредба на статута на съдиите в различни държави /Германия, Естония, България, Великобритания, САЩ и Беларус на с. 56-62/. А третият подраздел е посветен на международноправната регламентация и различните професионалните организации в избрани държави за защита на трудовите права на съдиите.

Вторият раздел е озаглавен „Правно регулиране на трудовите права на съдиите в правото на Европейския съюз и Съвета на Европа“. Отбелязано е, че подборът на съдии на длъжност предвижда сложен фактически състав, необходим за възникване на трудови правоотношения и постигането на оптимален баланс между общото трудово право и специалното законодателство при регулиране на трудовата дейност на съдиите. Съдиите се явяват публични служители с особен статус. Посочено е, че за назначаването на съдия на длъжност по посочения ред, е необходим юридически факт за сключването на трудов договор със съдия, за да възникне конкретно трудово правоотношение с определено лице на длъжност съдия /с.85/. Назначаването на длъжност съдия преминава през няколко етапа: подбор на кандидатите чрез конкурс; квалификационен изпит; препоръка за кандидата за заемане на длъжността съдия; подписване от упълномощения орган на съответния указ за назначаване; действителното сключване на трудов договор между държавата и това лице, за което се прилага както общото, така и специално трудово законодателство.

Разгледана е правната уредба на възникването на трудовите правоотношения със съдии в Германия, Франция, Полша, България. Специално внимание е отделено на българската доктрина и съдебна практика относно въпроса кой е работодател на съдиите – Висшият

съдебен съвет или съответният съд, в който работи съдията, като се прави извод, че този въпрос се решава противоречиво и не е правно регулиран, което обуславя необходимостта от решение на законодателно ниво. След това са разгледани законодателствата на Великобритания, като ярък представител на англосаксонската правна система; на Балтийските държави – Латвия, Литва и Естония; на скандинавските държави, в частност Швеция, на Нидерландия. Направен е извод, че указът за назначаване на съдия на длъжност служи като основа за установяване на трудови правоотношения между съдията и държавата, което от своя страна води до възникване на трудови права и задължения на съдиите. Назначаването настъпва след издаването на указа от упълномощените лица, които се различават в отделните държави: президент или монарх, орган на законодателна власт или министър на правосъдието. По този начин всяка държава регулира процеса на възникване на трудови правоотношения със съдия, в съответствие с националното си законодателство, в съответствие с особеностите на своята правна система.

Във втория подраздел е анализиран статута на Съда на Европейския съюз – Съда в Люксембург относно назначаването на съдии в него, срок на пълномощия и пр., съгласно Договора за функциониране на ЕС, гаранциите в Хартата на основните права на ЕС от 2000 г. и други актове на първичното и вторично право на ЕС.

В третия подраздел е цитирана относима към разглеждания проблем практика на ЕСПЧ – Съда в Страсбург.

Третият раздел „Актуални въпроси за възникването на правната регламентация на трудовите права на съдиите по примера на Украйна“ е посветен на актуалните проблеми в реформата на съдебната система и на съдебната практика в Украйна за защита на трудовите права на съдиите.

Акцентирано е върху основния проблем в дисертацията – да се установят разликите между фактическия момент на встъпване на съдията

в неговите пълномощия и издаването на заповед за назначаването му. Да се изясни кой момент се счита за начало на трудовата дейност на съдията, който въпрос не е уреден напълно в Закона на Украйна „За съдебната система и статута на съдиите“. Тук авторът отново напомня, че заема позицията, че правоотношенията във всяка държава със съдии, следва да бъдат квалифицирани като трудови правоотношения, поради основната причина, че такива правоотношения създават трудови права и задължения. Но приема, че органът, който назначава съдията на длъжност не действа като негов работодател, а участва в установяването на момента, в който възникват трудовите правоотношения със съдиите. Поради това, счита за по-уместно да ги нарича „некласически трудови правоотношения“ /с. 158/. Посочено е, че ако указът на Президента за назначаване на съдията на длъжност е издаден, то никой друг орган не може да отмени неговото действие. Но ако дълго време председателят на съда избягва издаването на заповед в изпълнение на указа на Президента на Украйна за зачисляване на съдията на щат, последният не е в състояние да изпълнява трудовата си функция – правораздаване. Така остава открит въпросът съдията встъпил ли е непосредствено в длъжност или не. Подчертава се, че няма законен ред за действие в подобна ситуация. Съгласно националния устройствен закон съдията трябва да бъде зачислен на щат в съда, а настоящата законова уредба е непълна, за да възникнат тези трудови отношения, които са свързани с получаване на заплата, стаж, отпуск и т.н. За разрешението на този въпрос авторът посочва, че се ръководи от общите норми на трудовото законодателство, имайки предвид конкретната специфика за работата на съдиите, че те заемат публична служба и отношенията им са договорни. Но отбелязва, че е неуместно сключването на трудов договор със съдията, тъй като това би нарушило неговата независимост и непристрастност. Предлага да не се включва такава правна норма в специалното законодателство на Украйна, а да се приеме указът на

Президента на Украйна да служи като еквивалент за това, като се изходи от деня на публикуването му, който ден да се приеме за начало на възникване на трудовите правоотношения между съдията и държавата. Същевременно, за да встъпи в длъжност, законът изисква съдията да положи клетва, затова предлага да се предвиди срок за полагане на клетвата след публикуване на указа, за да не може неоснователно дълго съдията, ползвайки се от статута си, да получава всички облаги без да изпълнява трудовите си функции. В тази връзка авторът предлага да се премахне издаването на заповед от председателя на съответния съд за назначаване на щат, а указът на Президента да се изпраща директно в кадровия отдел на съответния съд за официална регистрация на длъжността.

След това е разгледана защитата на трудовите права на съдиите, като от практиката на съдилищата са изведени основните нарушения: незаконно освобождаване от длъжност, незаконно преместване в друг съд, неправилно назначаване на длъжност, нарушение на клетвата, неплащане на възнаграждения, пенсионни и други обезщетения.

Накрая са изведени насоки за по-нататъшното развитие на правната регулация, като се вземат предвид приложимите международни стандарти и опита на чуждите страни в уредбата на трудовите правоотношения със съдии, в контекста на европейската интеграция на Украйна.

В резултат на научното изследване се открояват приноси с теоретичен и приложен характер. По-важните от тях, освен изложените по-горе предложения на докторанта, са: създаването на Национално училище за съдии на Украйна, което да извършва специализирано обучение за заемане на съдийска длъжност след завършено юридическо образование /моя бележка: по подобие на българския Национален институт на правосъдието/; да се предвидят в специалния закон жилищни, наемни,

пътни и други разходи, свързани с изпълнение на съдебни функции извън района на местоживеене на съдията.

Намирам, че някои от основните изводи на автора са успешно защитени на базата на обстояния анализ на украинското законодателство. Силни аргументи се извеждат и от немалкия по обем научни трудове, които цитира. Добросъвестно са изследвани литературните източници, като госпожа Кочкова е представила своята гледна точка.

Авторефератът отразява точно и вярно най-важните аспекти на дисертационното изследване, а справката за приносите съдържа реалните научни постижения на докторанта.

Критични бележки и препоръки

Не мога да се съглася, че в цитираното чуждо законодателство, в това число и българското, правоотношенията със съдиите са определени като трудови. Неясно е и твърдението, че съдиите в Украйна сключват трудов договор /не е посочен нормативния ред за това/ и работодателят им е държавата. Тези въпроси са разгледани с много колебания от докторанта Анна Кочкова, която от една страна, убедено приема, че правоотношенията със съдиите са трудови, тъй като съдиите полагат труд в изпълнение на възложените им функции и получават възнаграждение, ползват различни видове отпуски, подлежат на командироване и пр., а от друга – допуска, че има някои качествени различия с трудовите, че тези правоотношения не са класически трудови, че са в изпълнение на държавна служба, не трябва да се сключва трудов договор, но са договорни. Намирам, че въпросът за характера на правоотношенията със съдиите не е докрай изяснен, което може да бъде обяснено донякъде с използваната терминология в националния устройствен Закон за съдебната система и статута на съдиите в Украйна и наложената там доктрина.

Действително изясняването на правната природа на правоотношенията, които възникват със съдиите е сложен и не лек въпрос. И до днес законодателно той не е решен еднозначно като субсидиарно се прилага трудовото законодателство. Но правоотношенията със съдиите са публични, властнически, у нас в България се приемат за „самостоятелен вид административни правоотношения по изпълнение на платена държавна служба в изпълнение на функциите им при осъществяване на съдебната власт като отделен вид държавна власт¹“. Различията с трудовите правоотношения са съществени. Органът, който назначава съдиите е държавен орган, правоотношенията не са на частното право, не са равнопоставени, съдиите при изпълнение на служебните си функции упражняват държавна власт, те са независими и се подчиняват само на закона, и възникването на тези правоотношения трябва да осигури независимостта и самоуправлението на съдебната власт, което няма аналог при другите държавни власти и правоотношения /нито трудовите, нито служебните/.

Също така, намирам за интересно, но не достатъчно аргументирано, предложението за премахване издаването на заповед от председателя на съответния съд за зачисляване на щат, т.нар. акт за назначаване, който е възприет в законодателството на разглежданите държави не случайно.

Посочените моменти са с цел подобряване на представения труд, насоки в бъдещата работа на докторанта, бяха изложени и при вътрешната защита на труда и тяхното по-категорично изясняване би представлявало сериозен принос в правната теория на Украйна. Но те по никакъв начин не намаляват качеството и количеството на получените резултати и приноси. Темата е изключително актуална и отворена за дискусии.

---

¹ Решение № 17/08.11.2018 г. по к.д. № 9/2018 г. на Конституционния съд на Република България

Заключение

Изложеното мотивира заключението ми, че дисертационният труд на тема „Възникване на трудови правоотношения със съдии в Украйна: сравнителен анализ на държави-членки на Европейския съюз“ отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и правилника към него, притежава необходимите качества за даване на неговия автор на образователната и научна степен „доктор“, поради което давам положителна оценка и

ПРЕДЛАГАМ

на членовете на Научното жури съвет да вземат решение да **бъде присъдена на Анна Викторовна Кочкова образователната и научна степен „доктор“** в професионално направление 3.6. ПРАВО, докторска програма „Конституционно право“.

03.12.2020 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

доц. д-р Емилия Сидерова